

Світлана ХАМІНІЧ

професор кафедри,
доктор економічних наук, професор

Наталія ТКАЧЕНКО

доцент кафедри аналітичної економіки
та менеджменту Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна),
кандидат економічних наук, доцент

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ВИМІРІ

Трансформація суспільного життя, що викликана глобалізаційними перетвореннями у демократичному світі вимагає нових підходів та методів до регулювання, забезпечення й управління безпекою держави.

Дефініція «безпека» в сучасних наукових дослідженнях використовується для опису процесів та явищ, пов'язаних із соціальними, екологічними, технологічними, економічними, організаційними факторами. Саме безпека та безпековий стан є однією з базових потреб не тільки держави, підприємства, організації, але й окремого домогосподарства чи людини.

Саме тому виділяють рівні безпеки, а саме:

- міжнародна безпека;
- національна безпека;
- безпека макrorівня;
- безпека мікрорівня (економічного суб'єкта).

Енциклопедія державного управління виділяє поняття «безпека внутрішньополітична» як рівень внутрішньополітичної стабільності, за якого забезпечується захист політичної системи суспільства від внутрішніх загроз та реалізація національних внутрішньополітичних інтересів [1, с. 53-54].

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує категорію «безпека» так: стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [2, с. 70].

Формуванню безпечного середовища присвячено праці багатьох учених з давніх часів до сьогодення [3-4], а також сформовано законодавче поле щодо визначення принципів формування основ національної безпеки [5] та методичного підґрунтя і рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [6].

Правова база, що регулює відносини у сфері національної безпеки, розроблена на основі Конституції України.

Основні засади державної політики України, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності суспільства визначає Закон України «Про національну безпеку України» [5].

Існування, самозбереження і прогресивний розвиток України як суверенної держави залежить від здійснення такої цілеспрямованої політики щодо захисту її національних інтересів.

За визначенням, яке надається у Законі, національна безпека – це така захищеність життєвоважливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам України. Закон визначає пріоритети національних інтересів, об'єкти національної безпеки та суб'єкти, які зобов'язані її забезпечувати, основні напрями державної політики, повноваження та основні функції державних органів у сфері безпеки [5].

Далеко не остання роль у цьому питанні належить інформації.

Безпека інформації (даних) – захищеність інформації (даних) від несанкціонованих дій (випадкових чи навмисних) [2, с. 70].

Ефективне управління виробничими та й будь-якими процесами неможливе без достовірної та об'ємної інформації. Це є підтвердженням того, що наука є складною динамічною системою збору, аналізу та переробки інформації з елементами новизни. У процесі розвитку знання інформаційні відомості можуть знецінюватися або їхня цінність

може зростати. Інформація має таку ж цінність, як засіб пояснення дійсності, реалії сьогодення; передбачення або ретробачення шляхом отримання нових інформаційних даних, опис та систематизація цих даних [7, с. 43].

Загрози національній безпеці проявляються у різних формах та змістах, тому моніторинг негативних факторів та ризиків повинен відбуватися на всіх рівнях держави (політичному, економічному, соціальному, інтелектуальному тощо) і підсистемах (фінансово-економічна безпека, інтелектуальна безпека, інвестиційна безпека, інформаційна безпека тощо).

Однак є суттєві прогалини у наукових дослідженнях науковців щодо розгляду таких дефініцій, як «економічна стабільність домогосподарства» в контексті досягнення рівня економічної безпеки саме мікрорівнем економічної системи.

Взаємозв'язок макрорівневої, національної безпеки та мікрорівневого стану безпеки є незаперечним фактом.

З точки зору наукової спадщини доцільно розглядати не лише фінансову подушку безпеки домогосподарства на мікрорівні, але й приділяти увагу формуванню продовольчої та енергетичної безпеки домогосподарств з огляду на проблеми та виклики сьогодення.

Одним із основних чинників, якому доцільно приділити увагу, на нашу думку є формування часових горизонтів безпекової стратегії домогосподарств.

Багато консультантів у сфері фінансів розглядають так звану «подушку фінансової безпеки домогосподарства» та визначають позитивні та негативні риси такої стратегічної поведінки. Серед позитивних рис виділяють насамперед можливість існування домогосподарства за рахунок здійснених накопичень фінансів при певній стабільній ситуації щодо отримання доходів членами домогосподарства.

Основними постулатами теорії накопичення певних резервних фінансових активів є використання так званої стратегії «50-20-30», тобто 50% доходу домогосподарство витрачає на обов'язкові та прогнозовані витрати, 20% витрат припадає на змінні та непрогнозовані витрати, а 30% доходів пропонують заощаджувати задля формування фінансової подушки безпеки домогосподарства. Однак в пандемічний та постпандемічний періоди, в часи воєнної агресії та повномасштабної війни здійснення цих постулатів можна піддати певним сумнівам, оскільки діє не лише хаос, а й є загроза втрати зроблених накопичень як у банках, так і в готівковій формі.

Формування продовольчої безпеки певного домогосподарства в сучасному становищі можливе завдяки використанню (за наявної можливості) переходу до натурального ведення господарства та системи товарного обміну або бартеру. При неможливості ведення натурального господарства та несформованій подушці фінансової безпеки домогосподарство потрапляє у стан небезпеки та вирішення гуманітарних питань такого господарства є завданням держави.

Особливої уваги потребує факт неможливості забезпечення енергетичної безпеки домогосподарства в сучасних умовах при проживанні в містах та неповного забезпечення стану безпеки домогосподарств у сільській місцевості (за рахунок можливого використання дров чи вугілля).

Також, якщо розглядати стратегічні аспекти формування будь-якої подушки безпеки домогосподарства, слід наголосити на факті, яким нехтують та не беруть до уваги при розробці концепцій виживання у змінному, непрогнозованому, хаотичному середовищі – це недостатній рівень доходів домогосподарств, який суттєво знизився у пандемічний та постпандемічний періоди.

Війна внесла корективи у роботу наших просторів, але наразі необхідно працювати над тим, щоб на 100% відновити потужність держави за всіма економічними, соціальними, політичними та іншими напрямками і проєктами, аби підтримати економіку в країні.

Важливим напрямом забезпечення світового демократичного суспільства є досягнення політичної стабільності у глобалізованому світі, де політичний чинник не домінує над економічним, національна безпека підпорядковується верховенству права.

1. Енциклопедія державного управління : у 8-и т. ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ, 2011. Т. 4 : Галузеве управління ; наук.-ред. колегія: Н. М. Іжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) та ін. 2011. 648 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

3. Утенкова К. О. Економічна безпека як складова національної безпеки України. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2019. Вип. 9.

С. 133–144.

4. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова ; за ред. К. А. Кононенка. Київ : НІСД, 2013. 56 с.

5. Про національну безпеку : Закон України від 21.06.2018 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

6. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.

7. Косолапов В. В. Информационно-логический анализ научного исследования. Киев : УкрНИИТИ, 1968. 352 с.

Олексій ШЕВЯКОВ

професор кафедри,
доктор психологічних наук, професор

Яніна СЛАВСЬКА

доцент кафедри
психології та педагогіки,
кандидат педагогічних наук, доцент

Євген ТЕРЕЩУК

студент ННІ права та інноваційної
освіти Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

**Діана ГЛОВА, Фрол БИЧКО,
Валерія БОРОВСЬКИХ**

студенти Українського державного
університету науки і технологій
(м. Дніпро, Україна)

ПРОБЛЕМА БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Безпека є малодослідженою галуззю знання, і провідна роль практичної психології полягає не лише в формуванні універсальної дефініції, а й у розробці уявлень про цей феномен на методологічному рівні. Потреба аналізу основ психологічної безпеки особистості зумовлена тим, що такий аналіз дозволяє сформувати не тільки наукові положення про таке соціальне явище, яким є безпека, але й розкрити її загальні властивості та закономірності становлення й розвитку в контексті економічної теорії.

Поняття «безпека» часто-густо застосовували в межах політичної філософії, причому пріоритет віддавався державній безпеці. Сьогодні ж проблематика економічної безпеки є нагальною.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні факторів відмінності між безпекою особистості кожного окремого громадянина та безпекою колективною (суспільства, держави, групи).

Методи та методика дослідження – аналіз першоджерел з окресленої проблеми; опитування; методика “Самопочуття-активність-настрій” (В. Доскін); дослідження самооцінки особистості (за Будассі).

Більшість літературних першоджерел присвячено з'ясуванню ефективних засобів вирішення практичних ситуацій, тобто фахівці, аналізуючи безпеку, надають конкретні приклади всього розуміння цього поняття: національна [1, с. 180], освітня [2, с. 10], організаційна різновиди безпеки.

У науці термін безпеки тлумачиться таким чином:

- по-перше, безпека в контексті відсутності небезпек. Поняття «безпека» і «небезпека» є дихотомічно взаємопов'язаними характеристиками умов буття, які віддзеркалюють його суперечливі сторони і розглядаються як категорії філософії. При такому підході не завжди враховуються протиріччя об'єктно-суб'єктної сфери людської життєдіяльності, які є джерелом розвитку та особистих змін. Тому постулат про відсутність небезпеки не є коректним і потребує уточнень. Такого стану, за якого особистості не